

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
Omschrijving: 'Evacuatie was noodzakelijk '

'Evacuatie was noodzakelijk '

NIJMEGEN Tien jaar na het hoogwater van 1995 vindt een grote meerderheid van de bewoners van het Rivierenland dat de evacuatie van destijds noodzakelijk was. 87 procent van de bevolking vindt het evacuatiebevel terecht.

Bewoners Rivierenland vinden tien jaar na dato ontruiming polders terecht

Door onze verslaggever

Dat blijkt uit een representatieve steekproef onder 250 mensen van achttien jaar en ouder die ten tijde van de evacuatie in het geëvacueerde gebied woonden. Het onderzoek werd uitgevoerd door Blick Marktonderzoek, in opdracht van De Gelderlander.

Op 31 januari 1995 werden ruim tweehonderdduizend mensen geëvacueerd uit de Ooijpolder, het Land van Maas en Waal, de Tieler en Culemborger Waarden en de Bommelerwaard. De dijkbeheerders konden de stabiliteit van de waterkeringen niet langer garanderen. Na een week konden de mensen terugkeren.

Na afloop kwam een uitvoerige discussie op gang over de vraag of de evacuatie wel nodig was. Tien jaar later blijkt dus een overweldigende meerderheid deze vraag met ja te beantwoorden. Vrouwen (92 procent) vonden het evacuatiebevel vaker terecht dan mannen (81 procent). Op de vraag of ze nu opnieuw aan een evacuatiebevel gehoor zouden geven, zegt 72 procent van de bewoners ja.

Na het hoogwater van 1995 werden in hoog tempo de dijken verzwaaard. Van de ondervraagden zegt 80 procent dat er voldoende maatregelen zijn genomen. Een bijna evenhoog percentage (82 procent) voelt zich nu veilig tot zeer veilig.

Niettemin is een grote meerderheid van de bewoners (81 procent) van mening dat Nederland moet doorgaan met het nemen van beschermingsmaatregelen tegen hoogwater. Opvallend is dat de aanwijzing van Rijnstrangen en Ooijpolder tot noodoverloopgebied de minste steun geniet. Een dergelijk gebied kan in geval van een dreigende ramp bewust onder water worden gezet.

De inwoners van het Rivierenland vinden het verhogen van de dijken de beste maatregel, gevolgd door het afgraven van de uiterwaarden en het terugleggen van de dijken. Daarmee maakt de bevolking een heel andere keuze dan Rijkswaterstaat.

Die overheidsdienst wil juist niet doorgaan met het verhogen van de dijken, maar kiest er uitdrukkelijk voor de rivieren meer de ruimte te geven. Het afgraven van de uiterwaarden en het terugleggen van dijken zijn daarbij de belangrijkste maatregelen.

Dat het Rivierenlandschap door de dijkverzwaringen sterk tot zeer sterk is veranderd, vindt slechts een kwart. Een meerderheid van hen (63 procent) vindt de veranderingen zeer positief. 57 procent vindt de veranderingen licht tot zeer licht.

Tot 1993 vochten bewonersgroepen en milieuorganisaties de dijkverzwaringen aan, met als voornaamste argument dat het rivierenlandschap vernietigd zou worden. Die redenering blijkt tien jaar later weinig steun meer te genieten.

De volledige resultaten van het hoogwateronderzoek staan op www.gelderlander.nl

DE BIJLAGE

Zes pagina's over de evacuatie voor het hoogwater in 1995

#

Auteur: onze verslaggever
Editie: ROMP (alle edities)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
Omschrijving: BIJLAGE: [De illusie van zekerheid](#)

BIJLAGE: De illusie van zekerheid

Vlak na het hoogwater van 1995 werden overal in Nederland de dijken verhoogd. Protesten bleven uit. Maar de ingrepen in het rivierenlandschap die nu voorbereid worden, stuiten wel op kritiek.

ROB BERENDS

Harry Sanders verandert van een vriendelijke onderwijzer in een gedreven actievoerder als het woord noodoverloop valt. "Voor het eerst in mijn leven voel ik me bedreigd. Niet door het water, maar door mogelijk handelen van de overheid."

Sanders is sinds twee jaar voorzitter van het Hoogwaterplatform uit de Ooijpolder. Hij strijdt tegen het plan om van die polder een noodoverloop te maken, een gebied dat bij een dreigende watersnood bewust onder water wordt gezet.

Ruim 140 kilometer westelijk, in het kantoor van WL Hydraulics in Delft, schudt wetenschapper Frans Klijn zijn hoofd. Hij is fysisch geograaf en deed veel onderzoek voor Rijkswaterstaat.

"Ik woon helaas in de Randstad. Als ik in de Ooijpolder had gewoond, had ik ook een actiecomité opgericht. Vóór noodoverloop. Je bent als bewoner gegarandeerd van schadevergoeding bij overstromingen. En je weet zeker dat jouw dorp gevrijwaard blijft van nieuwe ontsierende industrieterreinen. Wie zou dat niet willen?" Nederland anno 2005. Tien jaar na het hoogwater van 1995 en de evacuatie van 250.000 mensen komen ingenieurs en bewoners weer langzaam maar zeker tegenover elkaar te staan.

De situatie doet wel wat denken aan die in 1993, toen rond Kerstmis het water voor het eerst in tijden weer vervaarlijk steeg. Iedereen voelde zich veilig achter de dijken. Actievoeders liepen te hoop tegen dijkverzwaringen, die in hun ogen het rivierenlandschap vernietigden. Ze slaagden erin plannen voor dijkverhogingen decennia lang uit te stellen.

Overstromingen leken iets van het verleden te zijn, veel mensen dachten dat de tijd voorbij was dat er gevaar van de rivier kwam. Met kerst 1993 kwam het water voor het eerst weer echt hoog.

Een dik jaar later steeg het water nog verder en hielden de dijken het maar net. Omdat de hulpdiensten de veiligheid van de bewoners niet langer garandeerden, werd besloten om 200.000 mensen te evacueren uit de Ooijpolder, het Land van Maas en Waal, de Tieler- en Culemborger Waarden en de Bommelerwaard.

Na de bijna-ramp bleek dat bestuurders in Nederland soms verrassend slagvaardig kunnen handelen. In een mum van tijd werd een nieuwe wet, de Deltawet Grote Rivieren, aangenomen en in 1996 werden de eerste dijken al verzaamd en verhoogd. Bezwaren tegen de megaoperatie kwamen amper binnen. De dijken kunnen nu veel meer water aan dan het land ooit heeft bereikt.

Toch staat een nieuwe, nog grotere operatie op stapel: Ruimte voor de Rivier. Rijkswaterstaat gaat er van uit dat in de komende eeuw door een klimaatsverandering veel meer water naar Nederland komt dan vroeger.

Maar een hot item is Ruimte voor de Rivier voor velen niet meer. Alleen direct betrokkenen vinden zich erover op. In de Tweede-Kamerfracties bemoeien de topmensen zich amper met het onderwerp. De aandacht voor het gevaar dat van de rivieren kan komen, is weggeëbd. "We staan er net zo voor als in 1993", zegt Klijn.

"Jezelf veilig voelen achter de dijken is nu net zo terecht en net zo onterecht als toen. Je merkt dat, nu we een aantal jaren geen echte hoogwaters meer gehad hebben, het onderwerp weer naar de achtergrond verdwenen is en mensen zich veilig voelen. Niet voor niets gaat het grapje dat ingenieurs bidden: "Geef ons heden ons dagelijks brood en af en toe een watersnood."

In Ruimte voor de Rivier gaat Rijkswaterstaat er van uit dat de dijken niet meer hoger moeten worden. De rivier moet de ruimte krijgen, door uiterwaarden af te graven en dijken terug te leggen. "Als we de dijken zouden blijven verhogen, moet je je afvragen wat dat voor de veiligheid betekent. Als het dan gaat overstromen, heb je in de Betuwe zomaar vijf meter water staan", zegt Carel van Belois, hoofd Planstudie Projecten Water bij Rijkswaterstaat in Arnhem.

Het nieuwe type maatregelen grijpt dieper in het leven in dan de dijkverzwaringen. Volgens Klijn zijn ze onontbeerlijk, omdat Nederlanders van de overheid vragen dat die hen voor 100 procent beschermt tegen overstromingen.

"In het buitenland ziet men een overstroming als een natuurramp, in Nederland als het falen van de ingenieurs. In Nederland wordt een overstroming op een lijn gesteld met ongelukken als gevolg van vuurwerk of door een ontploffende chloortrein. Dat wordt mede veroorzaakt door beleidsmakers die de indruk wekken dat ze zekerheid kunnen bieden. Dat kunnen ze niet. Tegen natuurrampen kun je je niet voor 100 procent beschermen."

#

Auteur: ROB BERENDS
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander

Publicatiedatum:

29/01/2005

Omschrijving:

BIJLAGE: [De impact van een bijna-ramp](#)

BIJLAGE: De impact van een bijna-ramp

De gevolgen van de bijna-ramp moeten niet worden onderschat. Familierelaties raakten ontwricht, maar er ontstonden ook nieuwe vriendschappen, weet de traumatoloog.

BETTIE ARENDS

"Trauma is misschien een groot woord, maar onderschat niet de impact die het hoogwater van 1995 op mensen heeft gehad. Het is voor velen een major event."

Ludo Popelier (58) is als psychotherapeut en traumatoloog werkzaam bij De Gelderse Roos in Tiel. In 1995 stond hij in een stormachtige nacht op de dijk bij Varik, waar hij een bevriende boer hielp met het inladen van het vee om daarna, vanuit zijn huis in Neerijnen, met zijn gezin te evacueren.

"Toen het water hoog stond en maar steeg, hebben we hier bij de RIAGG kritisch gekeken naar ons cliëntenbestand. Mensen met een matig tot slecht sociaal netwerk, die alleen woonden en ook ouderen, daar is het beleid actief op gericht. Ook in de tijd erna is er extra aandacht geweest. We hielden rekening met secundaire traumabeleving. Dat weggestopte ervaringen, zoals de watersnood in 1926 en in 1953 en de evacuatie in de Tweede Wereldoorlog, weer naar boven zouden komen. Dit is uiteindelijk erg meegevallen."

Bij intake-gesprekken wordt gevraagd naar belangrijke levensgebeurtenissen en de dreigende overstroming van het gebied werd en wordt vaak genoemd. Zowel in negatieve als in positieve zin trouwens. Relaties, waar al spanningen waren, zijn definitief ontwricht. Mensen met weinig contact met familie bleken nu ineens wel op ze te kunnen rekenen, de familie kwam met karretjes om te helpen evacueren, ze stelden hun huis gastvrij open of hielpen om alles weer op orde te krijgen na afloop. De telecommunicatie was moeilijk, gsm en mailen was nog niet erg ontwikkeld. Soms voelden mensen zich ook in de steek gelaten, terwijl de familie later zei dat ze er telefonisch niet door konden komen. Mensen die al verbitterd waren, zeiden later: "Nu willen we helemaal niets meer met de familie te maken hebben."

Aan de andere kant zijn mensen juist geïmponeerd door de saamhorigheid. "We zaten allemaal in het zelfde schuutje, allemaal moesten we de spullen naar de zolder brengen. Het 'Welkom Thuis' bij terugkeer was voor ons allemaal. Dat geeft verbroedering. Dat is ook een groot verschil met een individuele ingrijpende ervaring, een ernstig ongeluk of een het verlies van een dierbare. Als de betrokkene er over blijft praten, wordt hij of zij snel als zeur betiteld. Mensen haken af. Nu overkwam iedereen in de leefomgeving hetzelfde. Dat geeft steun."

Ondernemers en boeren kregen achteraf schadevergoeding. Iedere particulier kreeg vijfhonderd gulden voor de bedorven etenswaar in de diepvries en voor het bloemetje aan het gastgezin. De dijken werden in rap tempo verzwaard. Ook deze erkenning van de overheid is goed geweest, hoewel Popelier zich haast te zeggen dat de emotionele ervaring, de geestelijke impact niet met geld is weg te nemen. "Het is niet af te kopen."

De RIAGG Rivierenland, opgegaan in De Gelderse Roos, heeft geen onderzoek verricht naar de impact van de gebeurtenis. "We hebben besloten het niet te pathologiseren. Geef het de tijd. De erkenning, herkenning en betrokkenheid was het belangrijkste."

Van mensen, die in psychische nood zijn geraakt, is Popelier weinig bekend. Een posttraumatische stressstoornis met de bijna-ramp als directe oorzaak is niet geregistreerd.

Wat de traumatoloog nu - tien jaar na dato - nog het meest is bijgebleven is de veerkracht, die mensen aan de dag legden. "Mensen blijken heel plooibaar. Velen hebben van de nood een deugd gemaakt. Mensen werden opgevangen in het Autotron in Rosmalen, de Jaarbeurs in Utrecht of de Massinkhal in Nijmegen. Ze kwamen andere mensen tegen. Velen hebben het als een vakantie ervaren. En weer thuis, is voordat alle spullen weer op hun plek kwamen, eerst goed schoongemaakt."

"Vlak niet uit wat het voor veehouders heeft betekend", stelt Popelier. Hij hielp zelf een bevriende boer met de ontruiming van het vee. "Maar niet één boer heeft zich in die periode gemeld met een verzoek om hulp. Ook in de periode erna niet. Ze hebben het in eigen kring opgevangen. Ze hebben hun eigen netwerken. En vergeet niet de grote rol, die de eigen omgeving speelt. De kruidenier, de bakker, de chauffeur van het veevoederbedrijf, de dierenarts. Allemaal mensen die sociaal een rol hebben gespeeld, die een luisterend oor boden." Een professionele hulpverlener is dan ook niet altijd nodig. "Je moet het met elkaar samen doen. Wat dat betreft is het treurig om te zien hoe snel de cohesie van de samenleving, zoals in 1995, snel weer wegzakte."

Er is nog een ander aspect, dat Popelier aan het denken heeft gezet. "Als hulpverlener zat je in een spagaat. De hulpverlener was ook getroffen, of het nu gaat om een brandweerman, een politieman, ambulancepersoneel of om een verpleegkundige, allemaal hadden ze ook zelf een gezin dat weg moest."

Het besef dat het ook jou kan gebeuren. Het is belangrijk dat calamiteitenplannen grensoverschrijdend zijn. Dat je op de hoogte bent van elkaars plannen. Hulpverleners van instellingen uit omliggende verzorgingsgebieden, zoals Gorcum en Nijmegen, moeten ons hier kunnen komen helpen."

Ab Blok (57) uit Bruinisse heeft deze spagaat ook ervaren. Blok is dierenarts in ruste. "Ik heb er toch een soort trauma aan overgehouden", zegt hij terugkijkend op 1995. Hij woonde jaren in Haaften, maar is twee jaar geleden teruggegaan naar het gebied van zijn jeugd: Zeeland. De dreiging van het water en de evacuatie in 1995 maakte extra indruk op hem.

"Als zesjarige werd ik al getroffen door de watersnood in 1953. Het heeft veel impact gehad. Het is voor mij het begin van wezenlijke bewustwording. In ons gezin waren geen slachtoffers, wel hebben we alles verloren. De paniek, de ellende, de radeloosheid heeft diepe indruk gemaakt."

Hij woonde al bijna twintig jaar in dit gebied toen in 1995 de dreiging van het water toenam. "Ik had al meer hoogwater meegemaakt, ik wist al die kwelplaatsen." Wat hij nu zag, beangstigde hem. "Ik had het idee dat de wereld zou vergaan."

Het evacueren greep terug op de vroege jeugd. "Weer moesten we weg." Niet zozeer de angst dat hem zelf wat zou overkomen, maar de zorg om wat de mensen en de dieren mogelijk te wachten stond. De betrokkenheid was groot. "Ik had mijn praktijk aan huis en ben tot het uiterste gebleven. We hebben veel mensen uit de ellende gehaald. Ze aan kooitjes geholpen, dieren ondergebracht, kalmeringstabletten gebracht voor het vervoer, tot het laatst toe zieke dieren verzorgd en verlossingen gedaan. Mijn vrouw trok me donderdag om tien uur 's ochtends mee het gebied uit. Het was unheimisch, er was niemand meer. Vooral mijn ouders in Zeeland hadden het niet meer. Ze zijn heel erg bezorgd geweest om ons." Voor E.R. Bron (79) was het verblijf in het Alkmaarse ziekenhuis een welkome week vakantie. De bewoner van het verpleeghuis Vrijthof in Tiel was er met vier andere bewoners geëvacueerd. "Elke dag met een verpleegster rondkijken in Alkmaar. Iedere dag kregen we 25 gulden mee. Goed eten, goed drinken", geniet de rolstoeler.

Dit geldt niet voor alle bewoners, bezweert directeur Frits van Es. Hij was in 1995 verpleeghuisarts. Vooral voor de psychogeriatrische bewoners (dementerenden) was het vreselijk. Ze reageerden vaak panisch als ze de bus in moesten. "Je kon het ze niet uitleggen. Ze waren de kluts kwijt. Tekeer gingen ze", zegt Van Es. Er zijn best medicijnen nodig geweest om ze te kalmeren.

"Niemand is ziek geworden of overleden. Ja, een meneer in Amsterdam, maar die was al slecht." Het weggaan uit de beschermde omgeving was ook voor de anderen erg ingrijpend. "Na terugkeer was iedereen maanden moe. We hebben veel gepraat."

Maar wat ze zich vooral herinneren is de enorme solidariteit. Zowel tijdens het wachten op vervoer in de kerkzaal - op het laatst was al het eten op - als in de tijd erna. "We waren één grote familie."

#

Auteur: BETTIE ARENDS
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander

Publicatiedatum: 29/01/2005

Omschrijving: MOEDER Mijn moeder had iets met de Waal. Samen met vader vertoefde ze graag op de.....

MOEDER Mijn moeder had iets met de Waal. Samen met vader vertoefde ze graag op de.....

MOEDER

Mijn moeder had iets met de Waal. Samen met vader vertoefde ze graag op de Veerdam in [Druuten](#) . Om uit te waaien, voorbij varende schepen te bekijken en hun hondje uit te laten. Ook na zijn dood in 1985. Dat haar geliefde Waal in 1995 zou zorgen voor een crematie in Nijmegen en pas weken later een begrafenis naast haar man in [Druuten](#) , kon ze niet vermoeden.

Ze lag al een tijdje in verpleeghuis Nieuw-Vrijthof in Tiel en haar gezondheid ging sterk achteruit. Op de laatste zondagavond van januari bezochten mijn man en ik haar waarschijnlijk voor het laatst samen.

Want hij zou op maandagmorgen door een collega opgehaald worden om als medewerker van de gemeente West Maas en Waal zijn taken in het rampenplan uit te gaan voeren. Niemand wist wanneer hij terug zou komen. Ik stond er dus alleen voor. 's Zondags hadden we de benedenverdieping al ontruimd.

Dat was het enige waar ik me geen zorgen meer over maakte. Emotioneel liep ik over. Mijn gedachten waren bij mijn stervende moeder, terwijl ik Angéla (8) en Gido (3) moest voorbereiden op de evacuatie, naar oom en tante in Huissen. In de haast vergat ik bijna hun konijn mee te evacueren.

In Huissen hoorden we die maandagavond op tv dat Tiel de volgende dag waarschijnlijk ontruimd moest worden. We hoopten dat mijn moeder dat niet meer mee hoefde te maken. De van slag zijnde kinderen konden gelukkig terecht op een basisschool in Huissen. Angéla werd daar het 'watersnoodkindje' genoemd.

Toen ik die dinsdag bij mijn moeder zat, attendeerde een andere bewoonster mij erop dat mijn man op tv was. Hij werd geïnterviewd als begeleider van Russische asielzoekers die per bus uit Altforst waren geëvacueerd naar de Massinkhal in Nijmegen. Nadat hij de asielzoekers had overgedragen, mocht hij van zijn chef in het gemeentehuis in Beneden-Leeuwen naar Huissen vanwege de toestand van moeder. Kort nadat ik die middag terugkwam in Huissen, kwam het telefoontje dat mijn moeder was overleden.

Een evacuatie naar een verpleeghuis in Utrecht was haar gelukkig bespaard gebleven. Samen met mijn broer en andere geëvacueerde zussen moesten we haar afscheid regelen. Een afscheid in stappen. Een keuze maken tussen begraven - wat haar wens was - en cremen was er niet. Cremeren met alleen de naaste familie en later begraven was de enige mogelijkheid. We konden geen familie en kennissen bereiken in het Land van Maas en Waal. Iedereen had huis en haard moeten verlaten en er was geen post- en krantbezorging. Enkele vrienden hadden de overlijdensadvertentie in De Gelderlander gelezen, omdat ze in de stad Nijmegen woonden of daar verbleven in gastgezinnen. Ze waren een grote steun op de dag van de crematie, dat was de zaterdag waarop de evacués terug naar huis mochten. Wij dus ook. Onze thuiskomst gaf geen blij maar een dubbel leeg gevoel door het lege huis en de dood van mijn moeder. Ik

was geen kind meer, zoals Karin Bloemen zo treffend zingt.

Als de evacuatieweek ter sprake komt, kijken de meeste lotgenoten terug op een ingrijpende maar achteraf gezien geen vervelende week. Omdat alles uiteindelijk goed is afgelopen. Voor ons blijft het een zeer bewogen week waarin we onder zware omstandigheden afscheid van mijn moeder moesten nemen. De begrafenis planden we, hoe bizar het ook mag klinken, ruim twee weken later. Op 22 februari. We wilden genoeg tijd hebben om alsnog waardig afscheid van haar te kunnen nemen. Het gedachtenisprentje memoreert nadrukkelijk haar liefde voor 'haar' Waal.

[Gerdie](#) van Ooijen-Kuipers,

[Druten](#)

#

Auteur:	J.VBRANDENBURG
Editie:	DE_BIJLAGE (Bijlage)
Krant:	De Gelderlander
Publicatiedatum:	29/01/2005
Omschrijving:	BIJLAGE: Geen idee van het gevaar

BIJLAGE: Geen idee van het gevaar

Harry en Marja Jol hadden bijna een huis in Druten gekocht, toen het dorp moest evacueren. Ze zetten toch door. Henk en Heleen Recourt vluchtten voor het water, de Ooijpolder uit.

MENNO POLS

Op zondag 29 januari 1995, de dag voor de evacuatie, was de familie Jol uit Zoetermeer nog in Druten naar hun toekomstige huis wezen kijken. Vader Harry moest voor zijn werk een woning in de buurt van Tiel vinden en de keus was gevallen op een ruime twee-onder-éénkapper in Druten-Zuid. "We hebben die dag nog op de dijk naar het hoge water staan kijken", zegt Harry. "We vonden het prachtig. We hadden op dat moment geen idee van het gevaar. Marja en ik komen allebei uit Scheveningen. We hebben voorvaders die visser en schipper waren. We zijn gewend aan de macht van de zee, maar dat een rivier ook zo gevaarlijk kon zijn wisten we niet."

Die avond aten Harry en Marja en hun drie kinderen bij cafetaria De Smulpaap in Druten een frietje.

Harry: "Ook daar merkten we niets van een verhoogde spanning. Maandag ben ik gewoon naar mijn werk gegaan in Tiel. In de loop van die dag moesten we weg. Het was een heel rare ervaring om door de lege stad te rijden. Absurd vond ik dat er op de Prins Willem-Alexanderbrug nog gewoon tol geheven werd. Er stond een enorme file van evacués, die één voor één moesten betalen. Als de dijk toen was doorgebroken waren er grote ongelukken gebeurd."

"Thuis heb ik 's nachts nog televisie gekeken, vol ongeloof. Familie uit Australië en Canada had inmiddels al gebeld, daar was het ook al op televisie geweest." Er volgde een onzekere week, waarna het leven zijn normale loop hernam. Ook in Druten. Harry: "Toen de evacuatie achter de rug was, werden we al snel gebeld door de makelaar. Hij wilde weten of we nog interesse hadden voor het huis. Dat hadden we wel, maar ik speelde het spel natuurlijk uit. Ik vroeg: wie wil er nu nog een huis kopen in Druten? Ik heb het bod verlaagd van 420.000 naar 380.000 gulden", zegt de geboren handelaar met een twinkeling in zijn ogen. "En voor die prijs hebben we het ook gekregen."

Harry: "Iedereen in onze omgeving verklaarde ons voor gek dat we een huis kochten in Druten. Maar daar hebben we ons niet door van de wijs laten brengen." Marja: "We waren al helemaal ingesteld op een verhuizing naar Druten. Bovendien bleef hier iedereen vrij rustig toen het water weer was gezakt."

Harry: „Het scheelt ook dat we al heel snel geluiden hoorden over een noodwet om de dijken snel te verhogen. Dat stelde ons gerust. Op 1 mei 1995 hebben we de sleutel van het huis gekregen. Inmiddels zijn we helemaal geworteld in Druten. We gaan nog wel eens naar het westen, maar als we de brug over de Waal over rijden, zeggen we tegen elkaar: hè, we zijn weer thuis."

Marja: "We zijn ook niet bang als het water weer eens hoog staat. Wat dat betreft zijn we echte Maas en Walers geworden. De mensen hier hebben de rivier aanvaard, met al zijn nukken." Harry: "Het enige wat we nog een keer willen is een huis met uitzicht op de rivier. Want we vinden het water en de uiterwaarden zo prachtig."

Na januari 1995 zijn maar weinig mensen uit de geëvacueerde gebieden verhuisd uit angst voor een echte overstroming, zo blijkt uit rapportages. Weliswaar laat het aantal vertrekkers in de jaren '95-'98 een piek zien, maar daar staan ook weer nieuwkomers tegenover. Bovendien vertonen gemeenten in deze regio die niet door het water bedreigd werden, dezelfde migratiecijfers.

"In de tweede helft van de jaren negentig zijn de prijzen van de huizen sterk gestegen. Voor veel mensen was dat een extra reden om hun huis te verkopen", zegt Bas Claase, makelaar te Malden en voorzitter van de afdeling Nijmegen van de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM). "Daarnaast spelen lokale factoren mee. Veel huizen in de Ooijpolder zijn rond 1965 gebouwd. Halverwege de jaren negentig hadden mensen daar 30, 35 jaar gewoond. Dat is een moment waarop veel mensen kleiner gaan wonen of naar een verzorgingshuis gaan. Wij zijn in ieder geval geen mensen tegengekomen die voor het hoogwater zijn gevlucht."

Toch zijn ze er wel, de mensen die bewust hoger zijn gaan wonen. Henk en Heleen Recourt komen oorspronkelijk uit Den Haag. Henk is art director bij De Gelderlander. Een kwart eeuw geleden vestigden ze zich in Nijmegen. Heleen: "Begin jaren '90 kochten we een huis in het dorpje Ooij. Eind 1993 werd het voor het eerst echt hoog water. We hebben aan de dijk staan kijken, we vonden het prachtig. Niemand in het dorp maakte zich zorgen. Eind 1994 begon het water weer te stijgen. Opnieuw stonden we nergens bij stil. Tot die bewuste maandag."

Er brak een hectische week aan voor het gezin Recourt, net als voor al die duizenden andere bewoners van de geëvacueerde gebieden. Henk: "We moesten plotseling weg. Omdat we een bungalow hadden, was bijna alles op de begane grond. We hadden maar een klein zoldertje. We waren van plan om de dingen van emotionele waarde daar neer te zetten, de belangrijke papieren mee te nemen en de rest maar te laten staan."

Heleen: "Op dat moment deed zich echter een bijzonder eigenaardig fenomeen voor. We werden overspoeld door een golf van bezorgdheid en behulpzaamheid waar we niet om gevraagd hadden. Mensen belden ons en vroegen waar wij met onze spullen naartoe gingen. Wij zeiden dat we ze gewoon lieten staan. Nou, dat kon natuurlijk niet. Plotseling kwamen overal collega's en burens met karretjes vandaan. Die kon onze wasmachine wel meenemen, die onze koelkast. En het gekke is dat je je dan laat meeslepen. We hadden niet langer de regie in handen. Opeens stonden er mensen in de kamer de glazen uit de kast in te pakken. Ik had er zelf wel toestemming voor gegeven, maar je staat er toch een beetje bij als gast in je eigen huis."

Henk: "We hadden in de gauwigheid geen idee wie er met welke spullen vandoor ging. Onze koelkast en diepvries bleken later in een restaurant aan de Waalkade in Nijmegen te staan, de piano van onze dochter dook op in een yogacentrum in Malden."

Heleen: "En alles kwam beschadigd terug. Ik heb veel geleerd in die week. Vooral om minder materialistisch te zijn. Al je mooie spullen kunnen zo maar in een keer weg zijn, dus je kunt je er maar beter niet te veel aan hechten. En ook heb ik de mensen uit het dorp op een andere manier leren kennen. Want al die hulp was natuurlijk wel heel goed bedoeld. We vonden de mensen in de Ooij wel eens een beetje afstandelijk, maar op dat moment was er een echte saamhorigheid. Iedereen met die karretjes in de weer, dat was ook wel weer hartverwarmend. Toen dacht ik: zo moet het in de oorlog ook geweest zijn." Zelf vond het gezin onderdak in Beek, hoog en droog op de stuwwal. Toch was het een moeilijke week. Heleen: "Vooral voor Henk. Hij begon te ijsberen en te malen. 'Straks hebben we nog wel een hypotheek maar geen huis meer', zei hij."

Henk: "Ik sliep ook bijna niet. We zaten boven in Beek. De onderste helft van het dorp was geëvacueerd. Daar liepen soldaten met mobilifoons. Die geluiden kon ik horen in de nacht, want verder was het

doodstil. Het was allemaal heel spooky."

Na een week konden de Recourts weer terug naar hun ongeschonden woning in Ooij. Heleen: "Maar toen begon het getouwtrek. Wel of geen noodwet voor de dijkverzwaring. Wel of niet de rivier uitdiepen. Dat zorgde bij ons voor een heleboel onzekerheid. Iedere keer werd de discussie weer opgerakeld." Henk: "Het laatste zetje was voor ons het plan voor de retentiebekkens, waar ook nog steeds geen duidelijkheid over is."

In 2002 waren de Recourts het zat en kochten ze een appartement in de heuvels van Ubbergen, waar ze sindsdien naar volle tevredenheid wonen. Het raam van de woonkamer biedt uitzicht over de Ooijpolder. De twee zijn er van overtuigd dat hun voormalig woongebied een keer zal vollopen. Heleen: "We hebben allebei het gevoel dat dat zal gebeuren." Het zal het echtpaar niet met gevoelens van leedvermaak vervullen. Heleen: "Natuurlijk niet. We hopen voor de mensen daar ook dat er snel definitieve duidelijkheid komt over die retentiebekkens."

#

Auteur: [MENNO POLS](#)
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander

Publicatiedatum: 29/01/2005

Omschrijving: [MAXIM](#) Ons jongste zoontje [Maxim](#) , die later bij een verkeersongeluk om het leven is.....

[MAXIM](#) Ons jongste zoontje [Maxim](#) , die later bij een verkeersongeluk om het leven is.....

[MAXIM](#)

Ons jongste zoontje [Maxim](#) , die later bij een verkeersongeluk om het leven is gekomen, was vier jaar toen wij met z'n vieren vanuit Beneden-Leeuwen geëvacueerd werden naar familie in Berghem bij Oss. Daar in Brabant trok [Maxim](#) op met zijn nichtjes en neefjes die net iets ouder waren. Tante verrichtte kosterswerk in de kerk. Op een dag moest ze er zijn voor een klusje en voor de gezelligheid nam ze de kinderen mee. Ook [Maxim](#) . Hij was behoorlijk onder de indruk van de gedwongen logeerpartij en alle sombere voorspellingen die je overal hoorde. In de kerk hing een groot kruisbeeld. Om de spanning van een mogelijke zondvloed voelbaar te maken grapte een ouder neefje: 'Kijk, zo meteen komt Jezus van het kruis.' Die uitspraak had onvoorziene gevolgen voor [Maxim](#) . Eenmaal thuisgekomen na de evacuatie, bleef hij onbeschrijflijk bang voor kruisbeelden. Ze moesten thuis van de muur. Hij raakte overstuur als hij er een zag. Twee jaar later kwam [Maxim](#) onder een auto. Hij was toen zes. Bij zijn begrafenis konden we het niet over ons hart verkrijgen, om een kruisbeeld op zijn kistje te leggen.

Diana van Erp,
Beneden-Leeuwen
45 KM AUTO

Precies 12,5 jaar geleden leerden we op zomervakantie in Oostenrijk vrienden kennen uit Beneden-Leeuwen. In 1995 waren zij op zoek naar een evacuatieadres voor hun bejaarde ouders uit Boven-Leeuwen. Wij mochten de caravan van de buurman lenen en stalden die achter het huis van mijn ouders in Winterswijk. Zo leerden onze ouders elkaar kennen. Vader is inmiddels overleden, maar moeder krijgt nog steeds veel steun van haar hoogwater-loge's' uit Leeuwen. Ze bellen elkaar vaak en de ex-evacués komen regelmatig bij haar op bezoek. Met hun 45 km-autootje tuffen ze dan over de binnenwegen. Ze nemen het pontje van Pannerden en doen er toch al gauw 2,5 uur over. Daarom vieren we vandaag de koperen vriendschap van onze families.

Anja Bomers, Winterswijk

[VLOOIEN](#)

Mijn schoonzus en zwager uit Elst bij Utrecht zijn lieve, idealistische mensen. Zonder aarzeling stelden ze hun huis voor onbepaalde tijd ter beschikking aan vage kennissen uit een van de Waalpolders. Zelf gingen ze zolang wel elders logeren. Opgelucht konden ze tenslotte naar hun eigen huis terug. Toen ze de voordeur openden werden ze besprongen door honderden [vlooien](#) , achtergelaten door hond en kat van de evacués. Het hele huis werd in wanhoop geschoond, maar niets hielp. Het moest uiteindelijk door de gemeentelijke dienst ontsmet worden.

Dit verhaal leek een goed bewaard geheim, tot zij een paar maanden later hun zilveren bruiloft vierden.

Hun deugden waren al bezongen in sketches, wij kwamen met een lied op de toepasselijke melodie van 'In die grote stad Zaltbommel...' De laatste coupletten wil ik niemand onthouden. Voor een goed begrip moet u hun naam weten: Van der Heiden.

'De gemeente heeft toen mede, mede, 'operatie vloodi' voltooid.

'Krijg de neten!' was hun bede, bede; alles is toen uitgevlood.

Door de goedheid hunner harten, harten, lijden Heid'nen dikwijls smarten.

Door de goedheid hunner harten, harten, zijn zij de gebeten hond.

De moraal van deze smartlap, smartlap: zint u op een goede daad?

Dat u eerst zich achter 't oor krabb', oor krabb' - later krabben is te laat!

We konden bijna niet zingen van het lachen en het gezicht van het zilveren bruidspaar was een studie waard.

Margreet Bouwman,

Lichtenvoorde

#

Fotobijlschrift: Begroetingstekst voor thuiscomers op de Ophemertse dijk. Foto: Jan Bouwhuis
Auteur: J.VBRANDENBURG
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander

Publicatiedatum: 29/01/2005

Omschrijving: [BEGRAFENIS](#) Onze boekhouder, een verstokte vrijgezel die al 45 jaar bij ons op de.....

BEGRAFENIS Onze boekhouder, een verstokte vrijgezel die al 45 jaar bij ons op de.....

[BEGRAFENIS](#)

Onze boekhouder, een verstokte vrijgezel die al 45 jaar bij ons op de boerderij over de vloer kwam, lag opgebaard op het moment dat de evacuatie werd afgekondigd. Hij zou op dinsdag begraven worden. Het graf was al gedolven. De plechtige dienst kon wel doorgaan, maar de teraardebestelling op het zompige kerkhof moest zich voltrekken zonder familie, vrienden of kennissen erbij. Mijn man was lid van de hulpverlenende Sint Vincentiusvereniging. De begrafenisondernemer belde hem maandagavond met de vraag of hij wilde assisteren. Met zijn tweeën hebben zij onze boekhouder toen in diens laatste rustplaats laten zakken. Dat heeft mijn man erg aangegrepen. Emotioneel was die gebeurtenis moeilijk te verwerken en in het begin had hij er vooral 's nachts last van. Het heeft jaren geduurd voordat hij er echt helemaal overheen was.

Riet Schoonderwoerd, Wamel

TWEE [HUWELIJKEN](#)

Een evacuatie heeft ook zijn mooie kanten. Zo heb ik mijn man leren kennen in het oorlogsjaar 1944. De mensen uit Groesbeek moesten vluchten uit het frontgebied. Ik woonde als jong meisje op de boerderij van mijn ouders in Ewijk. We hadden een knecht in huis en opeens kregen we er dus vluchtelingen bij: een echtpaar uit Groesbeek, hun twee kinderen en hun dienstmeid. Onze knecht kreeg prompt verkering met die meid en ze zijn vrij snel daarna getrouwd. Zelf kreeg ik, jaren later, verkering met de zoon van dat echtpaar, Jan. We zijn nu alweer 46 jaar getrouwd. Jan vindt dat hij dus nog steeds oorlogsslachtoffer is, haha. Maar dat klopt niet, ik ben het slachtoffer, niet hij. Geintje hoor, we hebben een goed leven met elkaar.

We wonen nu in Herveld en hoefden tien jaar geleden niet weg voor het water. Daar heb ik dus weinig mee van doen gehad. Maar toch, zodra het ter sprake komt moet ik terugdenken aan die andere evacuatie waaruit - binnen onze familie - toch maar mooi twee goede [huwelijken](#) zijn voortgekomen.

Annie Peters (69), Herveld

LEVEN EN DOOD

Evacuatie is voor mij verbonden met de twee uitersten van het leven. De eerste keer dat het me overkwam was in 1944. We woonden in Arnhem en moesten op de vlucht voor het oorlogsgeweld. Ik was hoogzwanger. Met mijn man en mijn zoontje Hans van anderhalf probeerden we de stad uit te komen. Op één fiets. Onderweg braken de vliezen. In een school in Velp, ingericht als noodhospitaal, werd mijn dochter Elly geboren. Mijn man mocht niet blijven en moest op eigen kracht elders een veilig heenkomen

zien te vinden. Uiteindelijk kwam ik, met de kinderen, na veel avonturen terecht op de boerderij van de familie Van Malenstijn in Barneveld. Pas veel later en na veel gevaren wist mijn man ons te bereiken. Mijn man was hartpatiënt toen we tien jaar geleden, inmiddels in Tiel wonend, opnieuw moesten evacueren. Alle opflakkerende emoties deden hem geen goed. Hij lag in het ziekenhuis, smeekte om ontslag en ging met ons mee naar Barneveld. Omdat onze zoon er inmiddels woonde, was dat toevallig opnieuw onze vluchthaven. Vlak na de evacuatie is mijn man overleden. Mijn zoon vermoedt dat alle emoties hem teveel zijn geworden. Hij heeft het gevoel dat zijn vader te vroeg ontslagen is uit het ziekenhuis dat met zo weinig mogelijk patiënten moest evacueren. Ik vind dat je dat niet zo hard mag stellen. Mijn man wilde zélf hoe dan ook bij zijn gezin blijven, nadat we elkaar bijna waren kwijtgeraakt bij onze eerdere evacuatie. Wel is evacuatie voor mij onlosmakelijk verbonden met leven en dood.
Gré de Geus-Bonenburg (90), Tiel
#

Fotobijlschrift: [Begravenis](#) tijdens hoogwater in het verlaten Land van Maas en Waal. Foto: Raphaël Drent
Auteur: J.VBRANDENBURG
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
Omschrijving: BIJLAGE: 'Met uitzicht op grote grazers'

BIJLAGE: 'Met uitzicht op grote grazers'

Brede geasfalteerde dijken, veel wandel- en fietsnatuur met bijbehorende uitspanningen. En overal harige runderen. Na 1995 is het decor waartegen de grote rivieren zo scherp afsteken totaal veranderd.

MICHIEL WILLEMS

D enkend aan Oost-Nederland zie ik met duwstellen volgepakte rivieren snel door geasfalteerd moerasland gaan, kuddes ondenkbaar harige runderen als zwarte vlekken aan den einder staan; en in de geweldige dijken verzonken de uitspanningen verspreid door het land, wegwijzers, picknicktafels, routeborden, infocentra in een grootsch verband.

Dichter Hendrik Marsman zou zijn beroemde 'Herinneringen aan Holland' nu zo opgeschreven kunnen hebben.

De Waal, de Maas, de IJssel, de Rijn, ze beleven nieuwe, zelfs gouden tijden. De open riolen van weleer zijn met nieuwe natuur afgebieste trekpleisters geworden. Geen stad of dorp dat nog met de rug naar de rivier wil staan, geen dagjesmens dat het open stromend water kan weerstaan.

De rivier is leuk, cool, sexy zelfs, zeker nu we sinds 1995 weten dat de stromen die we zó lang als vanzelfsprekend namen, spannende, gevaarlijke kanten hebben. Over de rivier raakt voorlopig niemand uitgepraat. Bijvoorbeeld: "Het wordt de hoogste tijd om die dijken maar eens een flink stuk landinwaarts te verplaatsen. Dan komt er veel meer ruimte voor water, recreatie en natuur." Ook al zijn de waterkeringen zojuist verhoogd en is veel oevernatuur inmiddels aangeharkt. Hoogleraar Toine Smits zou graag zien dat wonen en recreëren op en langs het water tot deugd wordt verheven.

"We moeten de knop omzetten", zegt de deskundige. "Altijd hebben we land op het water veroverd, het moet nu omgekeerd. Moeilijk om dat te laten gebeuren, maar het is de toekomst."

De bijna-overstromingsramp van tien jaar geleden heeft het bezoekerscentrum De Grote Rivieren in Heerewaarden 'wie hier binnen kijkt, ziet buiten meer' een enorme impuls gegeven.

"De dijken werden versneld aangepakt, de klei-afgraving in de uiterwaarden kreeg voorrang, er kwam nieuwe natuur en er kwamen veel meer recreanten", zegt Manoeska Verhoeven van het centrum dat jaarlijks duizenden bezoekers over de vloer krijgt die allemaal verzot zijn op Maas en Waal. "De waardering voor het hele stroomgebied is erg groot. Sinds 1995 weten de mensen dat de invloed van de rivier op hun persoonlijk leven groot kan zijn en dus willen ze er alles van weten."

Wie nu in de Ooijpolder recreëert, zich verpoost in de Betuwe of het Land van Maas en Waal, uitwaait in Noord-Limburg of pioniert in het Land van Cuijk, staat vroeg of laat aan de oever van een rivier. Niet bij toeval, maar omdat de regionale bewegwijzering alle fietsers en wandelaars in die richting voert en zo'n waterstroom nu eenmaal een onweerstaanbare aantrekkingskracht heeft.

Zeker op Paul van Dungen. Hij zeilt al jaren op de Maasplassen en staat nu op het punt om zo'n

hoogwaardig drijvend huis in Maasbommel te kopen. "Het lijkt me prachtig om hier te wonen, te recreëren en van de nieuwe natuur te genieten", zegt hij terwijl hij de houten gevel van een vlotwoning-in-aanbouw streelt. De authentieke Maasbommelse boerderij die twintig meter verderop aan de andere kant van de dijk te koop staat, kan hem nauwelijks bekoren. "Te ver van het water. Met dit huis kun je zeggen: 'laat het hoogwater nu maar komen.' Die boerderij staat bij hoogwater weer blank."

In dorpen als Millingen, Appeltern, Gennep of Cuijk speelt de rivier inmiddels een onmiskenbare hoofdrol. Niet alleen in het beleid van de lokale bestuurders, maar ook in het dorpsgevoel. Want aan de boorden van de waterwegen kan ineens van alles en er valt geld te verdienen. Zo wil Cuijk veel investeren in een nieuwe Maasboulevard, beleeft de plaatselijke middenstand andere tijden sinds de komst van natuurgebied Millingerwaard, ligt het zwaartepunt van de Appelternse middenstand al jaren buitendijks en heeft Gennep twee jaar geleden de Niers herontdekt.

Ook de inwoners van Weurt, Beuningen en Ewijk weten hun rivier en omgeving nu te vinden. Nog niet zo lang geleden was het allemaal nog fantasieloos weiland en maïsakker, maar sinds de zwart- en roodbonten op stal zijn gezet en de grote grazers zijn gekomen, is wandelen door de Beuningse uiterwaarden een avontuur dat 'geheel op eigen risico' 'niet voederen, niet aaien', waarschuwen de borden moet worden ondernomen.

"Allemaal nieuwe natuur", weet William van den Akker van het nabijgelegen natuurcentrum. "Maar het is nieuwe natuur langs de Waal en die rivier is een drukke snelweg. Dat betekent dat er niet te veel bomen mogen staan want dat vermindert de waterbergende functie van het gebied. En dood hout moet worden weggehaald anders krijgt de scheepvaart er last van. Je kunt die natuur dus niet op haar beloop laten. Je moet er wel bij blijven."

Niet ver van plekken waar actiegroepen ooit te hoop liepen tegen de waterstaat en de dijkverzwaring, hebben zich inmiddels wonderschone natuurgebieden ontwikkeld. De strakke dijk, ooit gezien als ultiem bewijs van minachting voor natuur en milieu, is nu het exclusieve domein van nieuwe generaties fietsrecreanten die desnoods met z'n vieren naast elkaar hun dagtripjes kunnen maken.

Dijkverzwaring overstreden? In Cuijk hebben de notabelen vorig jaar zomer geproost op de goede afloop van een mammoetklus, waarbij vele tientallen kilometers waterkering werden opgekrikt, rechtgetrokken en gladgestreken. Er is zelfs een kunstwerk onthuld. Maar het zicht vanuit het lokale pannenkoekenhuis op de Maas zal nooit meer worden wat het ooit is geweest.

Draait het in Maasbommel, Grave en Linden allemaal om de gemotoriseerde waterrecreant die dankzij grootschalige zand- en grintwinning ruim baan krijgt, langs de Waal draait het tegenwoordig om de struintochten die overal van harte worden aanbevolen. Weg van de gebaande wegen, oog in oog met exotische grazers, temidden van verloren gewaande flora. De vrijwillige gidsen kunnen elk weekend hun lol op met grote groepen 50- en 60-plussers die hun eigen regio opnieuw ontdekken.

Verbijsterd "ik zeg geen woord te veel" is mevrouw Van Dam nadat ze de Millingerwaard heeft gezien. Ze moet even bijkomen in het naburige Wilderniscafé. "Zó veel ongerepte natuur!"

En er komt nog veel meer. Bij Erlecom is natuurproject Kraaienhof in de maak. Wanneer over een paar jaar alle zand is weggegraven en verkocht aan de woning- en wegenbouwers, kan ook hier het Konikpaard zijn intrek nemen.

'Met uitzicht op de grote grazers'. Het zou de wervende slogan kunnen zijn van een nieuw hotel-restaurant dat even verderop in Millingen, de voordeur van natuurgebied de Gelderse Poort, net achter de dijk gebouwd mag worden. "Nog even", denkt makelaar Dick Vermeulen, "en dan staat hier waarschijnlijk een prachtig etablissement waar al die mensen die dagelijks in de Ooijpolder recreëren kunnen blijven eten." Dat ontbreekt er in het Rijndorp nog aan: een plek waar je al tafelend alle informatie van de dag nog even kunt verwerken. Want met de komst van het dagjesmens langs de rivier, heeft het infobord een hoge vlucht genomen.

Of het nou de oude bunkers langs de Maas bij Oeffelt zijn, de vogels bij Heumen, de Maasheggen bij Sambeek, de waterstanden bij Grave, de vergeten koude oorlog-restanten bij Ooij, de ooibossen, graslanden, nevengeulen, oevervegetaties, allemaal krijgen ze hun op uitbundige panelen uitgeserveerde tekst en uitleg. De rivier als levensader, zo valt overal te lezen, de oorzaak, aanleiding en reden voor veel ontwikkelingen, initiatieven en plannen.

Als Marsman nog zou leven en even niet zou dichten, zou hij misschien zeggen: "Niets is leuker dan vanaf een terras uit de wind naar de rivier te kijken, te wachten op de allerhoogste waterstand en je af te vragen of die dijk het deze keer zou houden."

#

Auteur: [MICHIEL WILLEMS](#)
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005

Omschrijving: BIJLAGE: 'Vertel me snel waar het leed is. Ik moet leed filmen!'

BIJLAGE: 'Vertel me snel waar het leed is. Ik moet leed filmen!'

Borgharen en Itteren waren vaste trekpleisters voor het rampencircus van de media. Elk hoogwater moest en zou spannende tv-beelden opleveren.

JOHN VAN OPPEN

Gekleed in waadpak posteerde de tv-ploeg zich in de uiterwaarden. De verslaggever stond wijdbeens in zijn lieslaarzen en de cameraman hield de lens vlak boven de waterspiegel zodat de Maas extra dreigend overkwam op de kijker thuis.

Vanuit zijn woning tien meter verderop, aanschouwde Jean Brandts het tafereel in stereo. Keek hij links, dan zag hij op het scherm hoe 'de watersnood' in beeld kwam. Keek hij rechts door het raam dan zag hij hoe de tv-ploeg de waarheid forceerde. "Ze stonden in de winterbedding, die elk jaar onderloopt. Maar ze suggereerden dat ons dorp al kopje onder ging. Terwijl je op dat moment nog geen natte voeten kreeg als je op sandalen je hond uitliet..."

Borgharen kan zich nu nog opwinden over al die verslaggevers 'uit Holland' die de situatie schromelijk overdreven. De Maas kan hier nooit levensgevaarlijk hoog reiken. "Toch sprongen ze uit de helikopter en riepen: 'Leed! Waar kan ik leed filmen?' De Maas bezorgde ons hier nog nooit leed, zelfs geen paniek. Op piekmomenten was er wel regelmatig flinke overlast en materiële schade. En wat mensen die daardoor overstuurd waren, uiteraard. Die kregen meteen een microfoon onder de neus geduwd. Wie normaal reageerde - dat deed dus iedereen, op een enkeling na - was niet interessant genoeg voor een oneliner op tv."

Dat uiterwaarden en toegangsweg blank kwamen te staan, dat waren alle bewoners wel gewend. Dat gebeurde zo eens in de vijf jaar en dan was het best gezellig, zo bij elkaar gepakt in die grote vrachtwagen als je het dorp in of uit moest. Maar dat het koffiebruine rivierwater zelfs een paar centimeter de woningen binnendrong? Dat was toch al een generatie lang niet meer gebeurd. Tot '93. Toen kregen de dorpingen het flink voor hun kiezen. En vlak daarna, februari '95, opnieuw. Duur parket krulde omhoog, glitterkeukens verloren hun glans.

"Met name de bewoners van de nieuwbouwwijken waren absoluut niet voorbereid op hoogwater", weet Brandts. De autochtone bevolking van Borgharen (2600 inwoners) en Itteren (1700) was dat wel. Van generatie op generatie was de boodschap doorgegeven dat de rivier zich niet liet temmen. Oude dorpsbewoners wisten precies tot welke hoogte het water kon reiken in hun huis. In de oude dorpskern had daarom iedereen plavuizen vloeren.

De nieuwkomers misten dat historisch inzicht. In de jaren zeventig waren ze vanuit de stad Maastricht naar de nieuwbouwkernen in deze geannexeerde Maasdorpen gelokt. En hoe langer het water daar wegbleef, hoe minder de nieuwkomers de waarschuwingen van de oude boeren serieus namen. Bij de inrichting van huis en tuin dachten ze niet aan de rivier. "Je kunt ze dat moeilijk verwijten," zegt Brandts. "Ze werden in slaap gesust door de overheid. Je gelooft toch niet dat jouw nieuwbouwwijk in hoogwatergebied is gepland?"

#

Auteur: JOHN VAN OPPEN
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
Omschrijving: BIJLAGE: Straks is er altijd ergens wel een watersnood

BIJLAGE: Straks is er altijd ergens wel een watersnood

De tsunami in Azië buiten beschouwing latend, speelde de allerswaarste watersnood ooit zich af in China, in de loop van de jaren dertig.

JOHN VAN OPPEN

In de zomer van 1931 zorgde de rivier de Yangtze in China voor een ongekende catastrofe. Volgens de statistieken kwamen uiteindelijk 3,7 miljoen mensen om het leven. Door verdrinking, ziekte en verhongering.

Grote delen van de oogst gingen verloren en de bevolking kon geen kant op. Hulp van buitenaf was in die tijd moeilijk te organiseren en al helemaal niet op zo'n grote schaal als momenteel gebeurt in Zuid Oost-Azië, waar de tsunami van Tweede Kerstdag volgens de laatste ramingen 280.000 mensenlevens heeft geëist. In Europa staat de watersnood van het jaar 1228 opgetekend als de zwaarste overstroming ooit. Langs de Zeeuwse en Belgische kust verdronken toen 100.000 mensen.

Beperken we ons tot de huidige tijd van leven, dan lieten sinds 1975 wereldwijd meer dan 600.000 mensen het leven door wassend water, terwijl meer dan honderd miljoen mensen dakloos raakten.

Hoogste risicogebieden vormen de uitgebreide en drukbevolkte delta's in Azië. Telkens weer in een net iets ander gebied, zien daar jaarlijks zo'n 400 miljoen mensen zich geconfronteerd met watersnood.

Bangladesh, India, China, Vietnam en Korea zijn de landen die recentelijk het zwaarst gedupeerd raakten door rivieren die buiten hun oevers traden; Indonesië, Thailand en Sri Lanka door natuurgeweld uit zee.

Het aantal mensen dat wereldwijd bedreigd wordt door watersnoden blijft stijgen, ondanks alle lessen uit het verleden, technische vooruitgang en wereldwijde samenwerking.

Unesco, de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur, noteerde zes majeure overstromingen in de jaren vijftig; zeven in de jaren zestig; acht in de jaren zeventig; achttien in de jaren tachtig, en 26 in de jaren negentig en reeds twintig in de nieuwe eeuw.

Janos Bogardi, topman van Unesco, schrijft dat toe aan factoren als bevolkingstoename, klimaatverandering, stijging van de zeespiegel en de neiging om intensiever te gaan wonen en werken in risicogebieden.

Have en goed van twee miljard mensen (één op de drie wereldburgers) vereisen inmiddels permanente bescherming tegen hoogwater. Binnen nu en 25 jaar zal zelfs de helft van de wereldbevolking leven in regio's die niet vanzelf droog blijven.

Alleen milieumaatregelen, ruimtelijke ordening en capaciteitsversterking van waterkeringen kunnen voorkomen dat het aantal rampen én de ernst ervan toenemen, zo blijkt uit beschouwingen van Unesco.

Enkele zware overstromingen zijn de laatste tijd onderbelicht gebleven door het ongekende geweld van de tsunami in Zuid Oost Azië:

December 2004, Argentinië: rivieroverstroming in de provincie Chaco: 10.000 mensen dakloos, 600.000 hectare bewoond gebied onder water.

December 2004, Filipijnen: overstromingen en aardverschuivingen in de provincie Quezon, duizend doden.

#

Auteur:

[JOHN VAN OPPEN](#)

Editie:

DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant:

De Gelderlander

Publicatiedatum:

29/01/2005

Omschrijving:

[GEITENKAMP](#) Kent u de film 'The Pianist' van Roman Polanski? Daarin probeert een jonge.....

[GEITENKAMP](#) Kent u de film 'The Pianist' van Roman Polanski? Daarin probeert een jonge.....

[GEITENKAMP](#)

Kent u de film 'The Pianist' van Roman Polanski? Daarin probeert een jonge verstekeling te overleven in de puinhopen van Warschau. Die situatie heeft zich in 1944 in Arnhem ook voorgedaan en telkens als het woord evacuatie valt, zoals bij hoogwater, moet ik daaraan terugdenken.

Sinds de Operatie Market Garden leefden we in ons huis in de [Geitenkamp](#) met twintig mensen. Mijn ouders, drie broers en ikzelf - meisje van 10 - hadden veertien neven, nichten en kennissen opgevangen die de stad waren ontvlucht.

Omdat er niet genoeg bedden waren, sliepen de meesten op stro. Later werd ook de [Geitenkamp](#) ontruimd en waren we verplicht te evacueren. Eerst naar Rheden, vervolgens naar Friesland.

Dat laatste wilde mijn vader niet.

Hij had in de Eerste Wereldoorlog intensief hulp verleend aan Belgische vluchtelingen en wist hoeveel leed het veroorzaakte als gezinsleden elkaar nooit meer terugvonden. Daarom hield hij ons gezin bij elkaar en keerden we terug naar de [Geitenkamp](#), dat verboden gebied was en waar officieel alleen mensen van elders mochten wonen, die in Arnhem werkten voor de bezetter.

In die vijandige omgeving zaten we vier maanden ondergedoken, van 6 december 1944 tot de bevrijding op 18 april 1945. Soms sloop vader de wijk uit om voedselbonnen te verzilveren die hij nog had van Rheden, maar veel meer dan een fles slaolie kreeg hij nooit. Drinkwater haalden we uit een beekje. Om onze honger te stillen schoof moeder mij, de allerkleinste, regelmatig onder het prikkeldraad door zodat ik in verlaten tuintjes spruitjes en andijvie kon plukken.

We hielden de kachel brandend door bomen te kappen. We waren zeker niet de enige authentieke Geitenkampers die de laatste oorlogsmaanden zo hebben beleefd in hun eigen wijk, dwars tegen de verordening van de NSB-burgemeester in. In mijn herinnering moeten het er minstens honderd zijn geweest. Daar is nooit uitgebreid aandacht aan besteed en er is bijvoorbeeld nooit een reünie geweest. Ik hoop dat in 2005, het zestigste jaar van de bevrijding, iemand daar het initiatief toe neemt.

Dinie van Kleef-Braem, Arnhem

Noot van de redactie: De Gelderlander onderzoekt of deze reünie haalbaar is.

TROOST

Mijn vader was de enige elektriciën in Nieuwerkerk aan de IJssel. Hij heeft wel honderd bliksemafleiders geplaatst in ons dorp, ook op de kerktoren.

Toch sloeg de bliksem daar een keer ongenadig in: loodrecht van spits naar vloer. Vader liet me de gevolgen zien en zei: 'Kijk jongen, wat de mens ook onderneemt, de natuur laat zich niet dwingen'. Die levensles is me bijgebleven.

Bij natuurgeweld, stormen, rampen en tegenspoed moet ik er aan denken. Ook toen mijn vrouw tien jaar geleden overleed aan een hartaanval terwijl ze op de afdeling cardiologie van het Academisch Ziekenhuis Leiden lag, omringd werd door de hoogwaardigste medische zorg.

De hoogwaterbesognes vlak na haar dood, hebben me geholpen bij de rouwverwerking. Terwijl ik me heel ongelukkig voelde, heb ik bij de allerhoogste waterstand de fiets gepakt om van Beuningen naar de brug bij Ewijk te rijden.

Zag hoe de Waal tot de kruin van de dijk reikte, hoorde de wijze woorden van mijn al lang overleden vader weer in mijn hoofd en besepte dat je vrede moet zien te vinden met de loop van de natuur.

Langs de Betuwse kant fietste ik terug naar Nijmegen. Het landschap was leeg, iedereen wilde weg van de rivier. Toch was ergens een dijkwoning versierd omdat er een kindje was geboren. Inderdaad, dacht ik, de natuur gaat zijn eigen gang. Zo ervoer ik, omringd door al dat hoogwater, opeens [troost](#) voor mijn grootste verdriet.

Frans Overvliet (72),
Beuningen

#

Fotobijschrift: Buitendijkse wateroverlast in Opijnen. Foto: Jan Bouwhuis
Auteur: J.VBRANDENBURG
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
Omschrijving: BIJLAGE: 'Parelketting van autolampen'

BIJLAGE: 'Parelketting van autolampen'

Honderden boeren, duizenden stuks vee. In allerijl maakten ze zich eind januari 1995 uit de voeten. Uit Ooijpolder en het Land van Maas en Waal. Weg van het rijzende water. 'Nooit meer' zeggen ze nu.

CHRIS VAN ALEM

'Nee', klinkt het aan menig keukentafel. "Nooit meer". De toon is vastberaden. "Ik zou nooit meer evacueren," zegt melkveehouder Chris van Rossum uit Maasbommel. "Het geeft teveel rompslomp," vind ex-melkveehouder Jan Litjens uit Deest.

Reikt het water opnieuw tot de dijkkruinen van Waal en Maas, zoals eind januari 1995, dan blijven ze thuis. Met vee en al. Bovendien zou het niet meer kunnen. Door varkenspest, vogelpest en mkz zijn de regels zo streng geworden dat vee niet meer kan evacueren. "De overheid zet alles op slot. Dan laat het

vee maar verdrinken," zegt Chris van Rossum resoluut.

Elke boer uit de Ooijpolder en het Land van Maas en Waal heeft de laatste dagen van januari 1995 nog in het geheugen gebeiteld staan. "De angst wordt met de dag erger," schreef Henny Litjens in haar dagboek. "Zondags gonste het van de geruchten dat de evacuatie op handen was," zegt varkenshouder Jan Scholtens uit Millingen aan de Rijn. "Zondagavond lagen we in bed met de radio erbij voor het laatste nieuws over het water," herinnert Thea van Leijden-van den Boogaard uit Alphen zich. Met haar man Ad runde ze een varkensbedrijf.

Boeren gingen crisiscentra inrichten om het vee te kunnen evacueren. "Toen lazen we pas goed wat er in het rampenplan stond: de landbouworganisatie was verantwoordelijk voor de evacuatie van dieren. Ik heb gezegd: als dat niet verandert, neem ik geen initiatief voor evacuatie. En als niemand daar iets aan doet, dan verzuipen ze maar. Dat risico is zo groot, daar kan de landbouworganisatie de gevolgen nooit van dragen," zegt Zeger Stappershoef, uit Erlecom destijds voorzitter van de NCB Kring Gelderland. Hij kreeg z'n gelijk.

Chris van Rossum had zijn zaakjes zondags, daags voordat de evacuatie werd verordonneerd, al geregeld. De huisraad werd in veiligheid gebracht, de satellietshotel ging van het dak, de elektronica werd uit de stal gehaald en het veevoerbedrijf haalde het mengvoer uit de silo's. De koeien vertrokken naar Duiven, de schapen naar Lith en de varkens naar Maren-Kessel.

's Maandags om een uur 's middags werd de evacuatie van Ooijpolder en Land van Maas en Waal via de radio aangekondigd. "Toen kwam het hele circus ineens op gang. Ik heb er weinig van meegekregen", zegt Zeger Stappershoef, "want ik werd de hele dag platgebeld door boeren uit de polder met allerlei vragen. Ze waren bang dat ze niet meer weg konden en dat er te weinig vrachtwagens waren om het vee af te voeren."

Die angst bleek niet ongegrond, ondervond Thea van Leijden. Door een storing in het overbelaste telefoonnet kreeg ze 's maandagavonds stomtoevallig een vrachtwagenchauffeur aan de lijn. "Hij moest stieren ophalen in Alphen. Ik zei: die stieren zijn allang weg, je moet hier komen, varkens laden."

Dochter Anne werd er op uitgestuurd om de vrachtwagens bij het tankstation op de Maas en Waalweg op te vangen. "We hadden haar een blauw zwaailicht meegegeven dat hier toevallig nog op zolder lag." Dat werkte averechts. De vrachtwagens stopten niet, maar reden door.

"We dachten dat de Algemene Inspectiedienst daar stond. Daar waren we bang voor, want door al die transporten waren onze wagens verschrikkelijk vuil," zeiden de chauffeurs achteraf.

De evacuatie in Alphen werd een nachtmerrie. "Ik zie nog hoe er drie biggetjes geboren werden terwijl de zeugen de klep van de vrachtwagen op liep," zegt Thea van Leijden. Een werd er doodgetrapt, de andere heb ik kunnen redden. Onderweg stonden de beesten, die vloerverwarming en klimaatbeheersing gewend waren, ruim twee uur in de vrieskou in de file. In een open vrachtwagen. Alle biggen waren dood."

Vee en mensen vonden soms onderdak bij wildvreemden. Jan en Henny Litjens trokken 's maandagsavonds met hun zonen Boy, Joey en Wesley naar Berkhout, Noord Holland. Henny: "De wegen waren vol met wagens. Het was een parelketting van lampen. Allemaal mensen die wegtrokken. Het gaf een heel akelig gevoel."

In Berkhout maakten burgemeester en wethouders hun opwachting. "Het leek wel of we een soort attractie waren." Zeger Stappershoef verliet 's woensdags pas zijn stek. Voor hem had het niet gehoeven. "Maar als voorzitter kun je het niet maken om niet te evacueren als anderen dat wel doen."

Hij kon zijn toen inwonende tachtigjarige vader niet overreden om mee te komen. "Hij wilde blijven. Met honden, katten en kippen. Hij zei: ik red mezelf wel. Ik kende m'n pa goed genoeg om daar niet tegenin te praten." 's Avonds werd de oude Stappershoef door ME en politie opgehaald.

Maar niet de hele polder was leeg. "In Erlecom was een boer die met z'n vee wilde blijven zitten. De ME is er nog bij geweest. Hij maakte zoveel stampij dat ze hem lieten zitten.

"Zaterdag 4 februari week het water langzaam en kwam de terugkeer op gang. Met desastreuze gevolgen voor het vee.

Jan Scholtens: "Achteraf bezien hadden we de stallen nooit moeten ontsmetten voordat de beesten terugkwamen. Mijn varkens brachten bacteriën van drie verschillende bedrijven mee terug." Gevolg: drachtige zeugen verwierpen hun ongeboren biggen en liepen longontsteking op. Jan Litjens ontdekte later mortellaro, een klauwaandoening, bij zijn koeien die daardoor minder melk gaven. "Te laat om nog voor schadevergoeding in aanmerking te komen."

Chris van Rossums dieren kregen dezelfde kwaal. "Maar ik vind het te makkelijk om alles aan die evacuatie op te hangen. Ik denk dat er ook misbruik is gemaakt van de schade die is gedeclareerd." Daar moest nog een robbertje over gevochten worden. Het schamele bod van landbouwminister Van Aartsen griefde de boeren tot op het bot.

De zeugen van Ad en Thea van Leijden kwamen terug uit Brabant met grote bulten en abscessen. Ze kregen inwendige bloedingen en longontsteking. "Het was één groot drama. De ophaaldienst van de destructor ging hier met een volle wagen weg."

Ook persoonlijke gevolgen openbaarden zich. "Onze Edwin heeft er toch een behoorlijke tik van

meegekregen. Hij ging ineens stotteren. Met therapie is hij er weer vanaf gekomen," zegt Jan Scholtens. Zijn vrouw Francien werd ziek, 'oververmoeid door alle spanningen.' Twee jaar nadien ging zijn bedrijf op slot door de gevolgen van de varkenspest, daarna nog eens door de mond- en klauwzeer en vervolgens sloeg het dioxine-schandaal toe. "Maar ja, je moet gewoon door."

In april 2003 brandde het bijna opgeknapte woonhuis af. Het nieuwe huis is sinds oktober bewoond. De noodwoning waarin ze anderhalf jaar bivakkeerden, staat er nog.

Jan Litjens is geen melkveehouder meer, maar hobbyboer door de oprukkende ontzanding. Zijn vrouw drijft een streekwinkel in de boerderij en heeft plannen voor een bed and breakfast. Zeger Stapperhoef verloor zijn dochter Anneke, maar boert nog wel. "Nog steeds met groot plezier."

Thea van Leijden kreeg de volle laag. Terwijl het besluit om het bedrijf te staken al was genomen en een nieuw buitenhuisje in aanbouw was, werd Ad in augustus 1995 ziek. Dertien dagen later stierf hij, vijftig jaar oud. Toen Thea zich weer met het bedrijf kon bemoeien waren alle ziekten weer teruggekeerd onder de beesten. In november werd het bedrijf geveild; het huis in aanbouw werd verkocht. Haar nieuwe partner stierf vier jaar geleden aan longkanker.

De grote saamhorigheid tijdens de evacuatie staat haar het meeste bij. "Iedereen stond voor je klaar."

Zeger Stappershoeft herkent dat. "Als we na de evacuatie een bijpraat-bijeenkomst belegde, zat de hele zaal vol."

De sterke banden van weleer zijn verslapt geraakt. "Ach, de individualisering van de maatschappij, hè. Die gaat aan ons ook niet voorbij."

#

Auteur: CHRIS VAN ALEM
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)

Krant: De Gelderlander
Publicatiedatum: 29/01/2005
m:
Omschrijving: [OOIEVAAR](#) Terwijl alle patiënten al uit het Tielse ziekenhuis geëvacueerd werden,.....

OOIEVAAR Terwijl alle patiënten al uit het Tielse ziekenhuis geëvacueerd werden,.....

[OOIEVAAR](#)

Terwijl alle patiënten al uit het Tielse ziekenhuis geëvacueerd werden, lag ik er nog te bevallen. Onze vierde zoon Remco werd op maandag geboren toen de meeste bedlegerige patiënten al per ambulance op weg waren naar Utrecht.

Remco en ik konden niet mee omdat sociale indicatie ontbrak. Maar naar huis konden we inmiddels ook niet meer dus moesten we alsnog een ander adres zien te vinden.

Waar vind je dat zo snel voor een kraamvrouw, een pasgeboren baby, een man en drie kinderen? Een oom en tante boden gelukkig hun huis in Oss aan.

We arriveerden er midden in de nacht, als ontheemden. De burens hadden als welkomsgroet een [ooievaar](#) in de tuin gezet. Ze brachten ook babyspulletjes: een badje, kruiken en flessenwarmers. Ik had alleen maar een reiswieg bij me want toen ik aankwam in het ziekenhuis was er nog geen sprake van evacuatie. Daags na de geboorte mocht mijn man onder politiebegeleiding alsnog wat babyspullen ophalen thuis. Maar hoe we in Oss zijn opgevangen, blijft voor mij een goudomrande herinnering in een tumultueuze week.

Anita van Sommeren,
Alphen

[ZEELAND](#)

We woonden precies een jaar in ons nieuwe huis in Mourik, toen ik dacht dat we voor de tweede keer een watersnoodramp zouden beleven. In 1953, ik woonde toen in Sliedrecht, ben ik als marinier ingezet. De dijk van Papendrecht naar Sliedrecht was doorgebroken en ik heb een oude vrouw, die op een tafel was gekropen, uit haar huis gehaald.

Ook zijn we toen met een boot over de Merwede geroeid in de richting van een huis, waar kinderen met een laken op zolder zaten. Die beelden kwamen terug toen ik die zondagavond in 1995 door Tiel liep. De coupures waren gedicht met schotten, de kieren met paardenmest gestopt, maar toch sijpelde er Waalwater doorheen.

Ik reed in de auto richting de smalle dijk bij Mourik. In Sliedrecht is het de gewoonte dat de mannen bij hoogwater naar de dijk gaan om wacht te houden. Ook het verradelijke kwelwater houden ze in de gaten. De vrouwen brengen dan koffie en een borreltje.

Maar in Mourik stond al niemand meer op de doorweekte dijk. Ik ging terug naar huis, zette de tv aan en hoorde dat de situatie zeer verontrustend was en evacuatie waarschijnlijk.

Ik probeerde familie, vrienden en bekenden te bellen, maar iedereen was in gesprek. Niemand was bereikbaar. Dat was uiterst beangstigend, ook al omdat mijn vrouw nog niet thuis was van een avondje uit. Ik wist dat we in een 'badkuip' woonden en kende van '53 de gevolgen van een dijkdoorbraak.

We zijn geëvacueerd naar mijn moeder in Sliedrecht. Toen ze de deur voor ons opendeed zei ik: 'Moeder, hier staan twee nomaden'.

Daarna sloeg de emotie op mijn stem. Het heeft anderhalve week geduurd voordat ik weer kon praten. Kees van Wijngaarden,

Mourik

COUVEUSEKINDJE

Door omstandigheden was ik tien jaar geleden helemaal alleen toen ik beviel van een kleine meisje, een couveusekindje dat nog enkele dagen in het ziekenhuis moest achterblijven. Verdrietig was ik. In die dagen woonde ik op Meijhorst in Nijmegen, drie hoog en onbereikbaar voor het water. Heel helder staat me nog bij dat mijn moeder uit het Brabantse tóch nog ongerust was en speciaal belde met de vraag of ik wel genoeg babyvoeding in huis had. Je wist het maar nooit, door die evacuatie en al die wegafzettingen. Nu tien jaar later, met een tienjarige sprankelende dochter woonachtig in Brabant, voel ik me pas echt hoog, droog en veilig.

Nicole Roovers, Wouw

#

Fotobijschrift: Evacuatie van bejaarden uit Ochten. Foto: Raymond Schutting
Auteur: J.VBRANDENBURG
Editie: DE_BIJLAGE (Bijlage)